

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Striperfgoed in Nederland: een inventarisatie

van Waterschoot, J.

Publication date

2014

Document Version

Final published version

Published in

Faro: tijdschrift over cultureel erfgoed

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Waterschoot, J. (2014). Striperfgoed in Nederland: een inventarisatie. *Faro: tijdschrift over cultureel erfgoed*, 7(2), 27-29.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Striperfgoed in Nederland

Een inventarisatie

Het striperfgoed in Nederland vormt een kleine niche binnen een groeiende erfgoedwereld. Er zijn dan ook weinig erfgoedinstellingen met een actief beleid op het gebied van strips. Meestal wordt er passief verzameld. Er is eigenlijk maar één instituut dat actief verzamelt om onderzoek te faciliteren en stimuleren, uitgevers te ondersteunen en exposities mogelijk te maken. Hieronder volgt een inventarisatie van de situatie op dit moment in Nederland.

TEKST Jos van Waterschoot

Geschiedenis van het striperfgoed

Toen het Stedelijk Museum te Amsterdam in 1962 voor het eerst een serieuze tentoonstelling over het fenomeen strip hield, werden de kunstwereld en de wetenschap wakker geschud. Tot op dat moment had het beeldverhaal een onopvallend bestaan geleid. Het gevolg was een toenemende maatschappelijke belangstelling voor de strip, die leidde tot Het Stripschap, Nederlands centrum voor belangstellenden in strips, dat op 11 oktober 1967 te Amsterdam werd opgericht. Initiatiefnemer P. Hans Frankfurter zette meteen door en richtte nog in hetzelfde jaar het tijdschrift *Stripschrift* op. Inmiddels is dit het oudste stripinformatietijdschrift ter wereld, want het verschijnt nog steeds. Een jaar later, op 8 november 1968, opende Kees Kousemaker in de Kerkstraat te Amsterdam het eerste en legendarische Nederlandse strip-antiquariaat Lambiek.

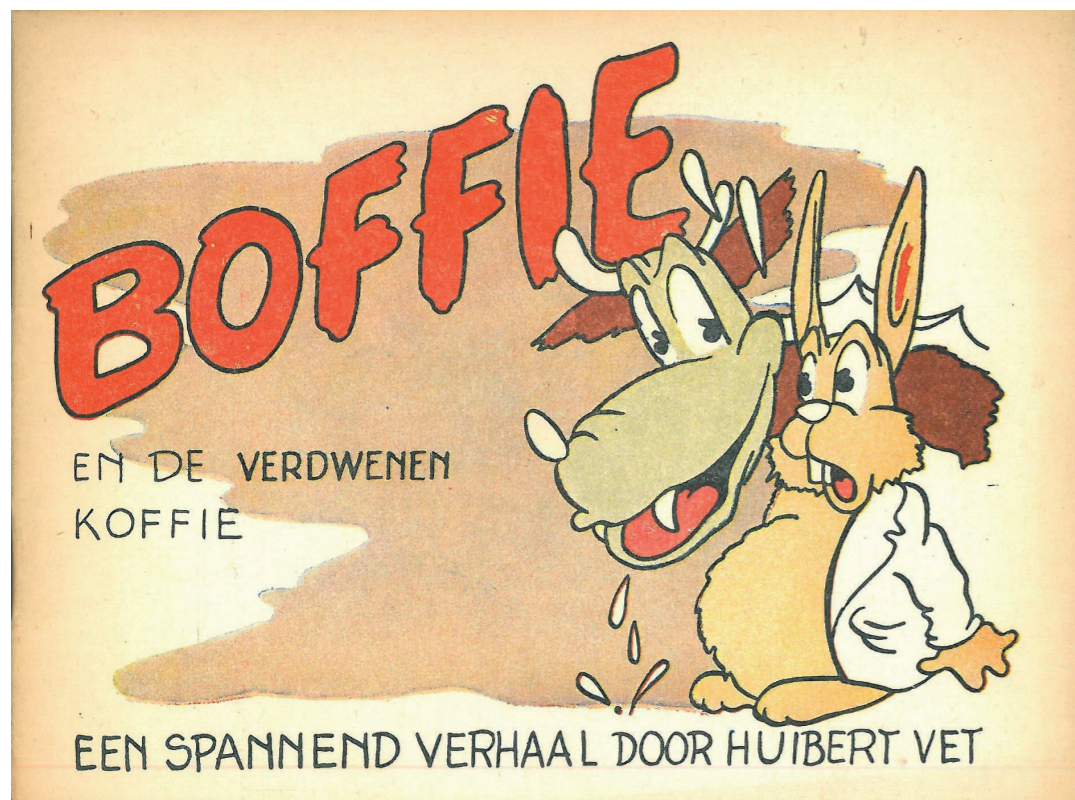
Al deze feiten droegen ertoe bij dat het beeldverhaal in de belangstelling van een groter publiek kwam te staan. Radio en televisie begonnen aandacht te besteden aan het medium, evenals de serieuze kranten. Gerenommeerde uitgevers haakten in op deze 'nieuwe' belangstelling en brachten herdrukken uit van de oude strips uit de jaren 1950 zoals *Tom Poes*, *Kapitein Rob* en *Eric de Noorman*. Ook in de gevestigde boekhandels kwam langzamerhand ruimte vrij voor strips.

Het gevolg daarvan was dat de wetenschap zich eveneens voor de strip ging interesseren. Het Stripschap raakte erover in gesprek met de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam

en men besloot gezamenlijk het StripDocumentatieCentrum Nederland (SDCN) op te richten. In dit stripcentrum worden tot op de dag van vandaag alle Nederlandse strips verzameld: zowel boeken als tijdschriften, literatuur over strips, maar ook originele tekeningen.

Taakverdeling

De Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam herbergt deze grote stripcollectie – die inmiddels niet meer wordt aangeduid als SDCN – die ongeveer vijfhonderd meter plankruimte beslaat.¹ De collectie kan ingedeeld worden in drie onderdelen: primair materiaal (originele tekeningen, stripalbums, stripboeken, striptijdschriften, krantenstrips), secundair materiaal (boeken, tijdschriften en krantenknipsels over strips, archieven van stripmakers, stripuitgevers en Het Stripschap) en paraferalia (reclamemateriaal, voorwerpen). Het meest opgevraagd, en ook daadwerkelijk hergebruikt, zijn de krantenstrips, die vaak de enige vorm zijn waarin strips bewaard zijn gebleven. De originele tekeningen ontbreken veelal en van vele krantenstrips is er nooit een uitgave in boekvorm verschenen. Het aantal krantenstrips, complete verhalen dus, ligt rond de zeventuizend. Momenteel werken enkele vrijwilligers met een enorme kennis van zaken aan de inventarisatie, ontsluiting en passieve conservering ervan. Er worden nog dagelijks nieuwe vondsten gedaan en strips herontdekt die inmiddels bijna honderd jaar oud zijn.

■ Reclamestrips vormen een belangrijk onderdeel van de Stripcollectie van de Bijzondere Collecties. Boffie werd getekend in opdracht van Albert Heijn. © Albert Heijn / HuiBERT Vet

Ander veelgebruikt materiaal is afkomstig uit de collectie van Big Balloon. Bij afstoting van de stripafdeling van die uitgeverij werden circa vijfhonderd albumdossiers overgebracht naar de Bijzondere Collecties. Deze dossiers bevatten de films van de albums, alsmede de albums zelf en soms ook ander materiaal zoals inkleuringen of omslagtekeningen.

Verder bevinden zich vrijwel alle originele tekeningen van de strip *Dick Bos* van Alfred Mazure in de collectie, maar ook van de strip *Wipperoen* (Jan van Reek en Raymond Bär van Hemmersweil). Het archief van tekenaar Dick Briel wordt er ook bewaard met vele originele tekeningen. Er zijn voorts grote verzamelingen originele tekeningen aanwezig van Henk Backer, George Mazure, Nic. van Dam en Bert Bus. De collectie bevat bovendien van vele andere tekenaars een of enkele originelen. Met een paar levende tekenaars worden gesprekken gevoerd over het onderbrengen van hun archief en/of collectie bij de Bijzondere Collecties. Verder is vorig jaar het archief verworven van Swan Features Syndication, een bedrijf dat in de jaren 1950 en 1960 de Nederlandse strip verhandelde in het buitenland. Ook in deze collectie zitten om en nabij de tienduizend originele tekeningen.² Hoewel de originelen niet op itemniveau ontsloten zijn, geldt dat wel voor de collecties als geheel en ook voor een groot deel van de stripalbums. In de NCC (Nederlandse Centrale Catalogus: www.picarta.pica.nl) die overal ter wereld raadpleegbaar is, kunnen de meeste strips die zich bij Nederlandse bibliotheken bevinden, gevonden worden. Dus ook die van openbare en universitaire bibliotheken, alsmede de strips van de Koninklijke Bibliotheek.

Andere 'stripinstituten'

Hans Matla is een legendarische verzamelaar in Nederland. Hij zou alles hebben wat er ooit verschenen is aan strips in

Nederland, maar hield begin dit jaar op met verzamelen. Zijn collectie beslaat zo'n 60.000 stripalbums en -boekjes en circa 10.000 originele tekeningen. Matla heeft zijn collectie ondergebracht in de stichting NIBBI (Nederlands Instituut voor Beeldverhaal en Boek-Illustratie). Momenteel doet hij pogingen om zijn enorme en belangrijke collectie over te laten aan een instelling, maar de vraagprijs is voor het gemiddelde culturele instituut in deze tijden van crisis een onoverkomelijk probleem.

De Koninklijke Bibliotheek in Den Haag heeft als nationaal depot vele tientallen jaren een degelijke stripcollectie opgebouwd. Maar omdat de stripwereld grotendeels bestaat uit niet-erkende, kleine uitgeverij, is de KB-verzameling verre van compleet. De conservator populaire cultuur aldaar, Anne Rademaker, houdt zich inmiddels actief bezig met de stripcollectie, maar die heeft geen prioriteit op andere collecties. Verder is er actief verzameld op het gebied van strips vanuit esthetisch oogpunt en koopt men nu nog sporadisch 'mooie' strips aan.

Er zijn nog verschillende bibliotheken in Nederland die een meer dan gemiddelde stripcollectie bezitten. Dat zijn de stadsbibliotheken van Haarlem en Rotterdam. Vooral die laatste heeft ook een historisch gezien interessante collectie. Omdat er geen specialist meer in de staf aanwezig is, is die collectie momenteel 'in ruste'.

Het Stripmuseum, opgericht in 2004 in Groningen, had jarenlang de pretentie hét nationale stripcentrum te zijn. Helaas heeft het die ambitie nooit kunnen waarmaken. Het museum heeft weliswaar een vaste opstelling en steeds wisselende exposities, maar er is geen collectie aangelegd. Het Stripmuseum richt tentoonstellingen in met materiaal van buitenaf – soms zelfs uit het buitenland – en verkeert in

■ Marten Toonder en Marc Sleen bij de uitreiking van de bronzen Adhemar aan Dick Matena, Turnhout 2003. © Stripgids, archief Stripgids

als standplaats voor deze collectie gekozen, omdat de literaire nalatenschap van Marten Toonder zich eveneens in Den Haag bevindt en wel in het Letterkundig Museum aldaar. Toonderonderzoekers kunnen dus nu op één vierkante kilometer over alle originele teksten én tekeningen beschikken die openbaar toegankelijk zijn.

Verzamelaars

Nederland kent een kleine, maar fanatieke groep verzamelaars. Hoewel zij zich grotendeels aan het zicht

acut gevaar. In 2016 is er een overgang gepland naar een nieuwe locatie, maar of die locatie er komt en of men daar net zoveel ruimte krijgt als men tot nu toe had, is nog een open vraag.

Overleg en samenwerking

Om in Nederland een nationaal stripbeleid van de grond te krijgen, riep ondergetekende in 2005 het Landelijk Overleg Striperfgoed (LOS) bij elkaar. Daarvoor werden uitgenodigd, en namen ook daadwerkelijk deel, alle hierboven genoemde personen en instellingen. Daarnaast maakte ook de Stichting Beeldverhaal Nederland³ en Kees Kousemaker als stripantiquaar en bedenker van de *Comiclopedie*⁴ deel uit van het overleg. Het LOS kwam een aantal keren bij elkaar, maar niet iedereen beschikte over een eigen beleidsplan of bleek in staat dat op termijn te schrijven. Daardoor kwam een landelijk stripbeleid niet tot stand. Bovendien waren enkele partijen niet overtuigd van de noodzaak om beleidsplannen op elkaar af te stemmen of om een samenwerkingsverband op te starten. Met name het Stripmuseum in Groningen vreesde zijn positie als nationaal stripcentrum op het spel te zetten. Hierdoor liep het overleg in 2008 vast. Er zijn plannen om het weer vlot te trekken, want de Nederlandse stripwereld is klein en het is daardoor niet ondenkbaar dat de verschillende partijen in elkaars vaarwater zouden kunnen geraken. Daarom blijft afstemming en een goede taakverdeling van eminent belang.

Nieuw stripmuseum

Inmiddels zijn er plannen om in het westen van Nederland een nieuw stripmuseum op te richten. Het is de vraag op welke termijn zo iets mogelijk zou zijn, gezien de economische situatie. In elk geval is Museum Meermanno | Huis van het Boek begonnen met het inrichten van een permanente striptoonstellingszaal. Om dit nieuwe beleid te ondersteunen kreeg men ook de collectie van de Toonder Studio's in bruikleen van de Toonder Compagnie. Den Haag werd

onttrekken, is het niet onbelangrijk om met hen contact te zoeken. In de eerste plaats vanwege het feit dat hun verzamelingen vaak compleet zijn en omdat zij de neiging hebben zo gaaf mogelijke exemplaren te verzamelen. Maar ook de enorme expertise die deze verzamelaars vaak bezitten is een belangrijke factor. Naast de al genoemde Hans Matla zijn er nog enkele verzamelaars bekend die meer dan 30.000 albums in bezit hebben, alsmede origineel materiaal. De erven van P. Hans Frankfurth schonken twee jaar geleden de verzameling van hun vader aan de stripcollectie van de Bijzondere Collecties. Deze relatief kleine verzameling van circa 20.000 albums en boekjes bevatte veel marginaal en onbekend materiaal. Ook bij andere verzamelaars zou mogelijk nog veel bijzonder materiaal kunnen zitten.

Samenvattend

Al bij al kunnen we concluderen dat het met de bewaring van het striperfgoed in Nederland redelijk gesteld is, al laat de toegankelijkheid ervan misschien nog wat te wensen over. Maar in het calvinistische Nederland, waar van oudsher de tekst prevaleert boven het plaatje, is de situatie van het striperfgoed zeker niet slecht geregeld.

Jos van Waterschoot is conservator Populaire Cultuur bij de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam. Uit hoofde van die functie beheert hij de Stripcollectie. Daarnaast is hij hoofdredacteur van het stripinfomagazine *StripNieuws*.

1. De collectie beslaat ongeveer 40.000 boeken, stripalbums en secundaire literatuur. Verder zijn er tientallen veelal incomplete striptijdschriftjaargangen aanwezig. De striptijdschriftverzameling beslaat circa 7.000 complete verhalen. Het aantal originele strippagina's en -tekeningen bedraagt circa 20.000 stuks.
2. De Stripcollectie is grotendeels ontsloten: de albums door middel van beschrijvingen in de catalogus van de Universiteitsbibliotheek, de tekeningen en het overige archiefmateriaal door middel van collectiebeschrijvingen met bijbehorende inventarissen. Aan de ontsluiting van de krantenstrips wordt gewerkt.
3. Stichting Beeldverhaal Nederland wil de ontwikkeling en kwaliteit van strips en de daarmee verbonden cultuur bevorderen, aldus de statuten. De belangrijkste activiteit van de SBN is tot nu toe het organiseren van de Haarlemse Stripdagen. Op de website vindt u vele tips over het mogelijke gebruik van strips in het onderwijs.
4. De *Comiclopedie* is een van de grootste stripencyclopedieën op het internet. Behalve informatie over de geschiedenis van het beeldverhaal in Nederland is het een 'fundgrube' als je informatie zoekt over stripmakers (meer dan 12.000) van over de hele wereld. De website trekt zo'n 20.000 bezoekers per dag: www.lambiek.net/comiclopedie.html.